

Ressenya

***La gestión de la diversidad religiosa, étnica
y cultural en Europa en el siglo XXI***
La variedad de las visiones nacionales

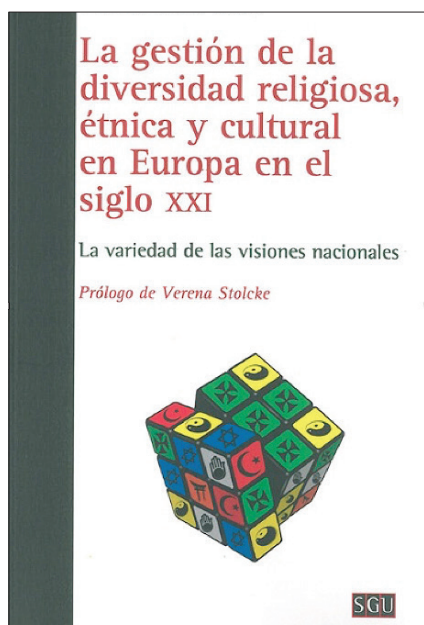
Yolanda Aixelà-Cabré (2019)

Prefaci de Verena Stolcke

Barcelona: Edicions Bellaterra, 150 p. ISBN: 978-84-7290-920-5

Mònica Martínez Mauri

Universitat de Barcelona

Tal i com indica el seu títol, el present llibre analitza i compara polítiques de classificació de la població en funció de la seva religió, ètnia i cultura des de l'antropologia i els estudis postcolonials. El marc temporal comprèn les darreres cinc dècades i el geogràfic sis estats membres de la Unió Europea: França, Espanya, Gran Bretanya, Països Baixos, Portugal i Alemanya. Yolanda Aixelà, antropòloga de llarga trajectòria etnogràfica adscrita a la Institució Milà i Fontanals del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), en només 129 pàgines busca resposta a preguntes d'una gran complexitat: Com es gestionen les diversitats a l'Europa del segle XXI? Les diversitats ètniques i culturals són ateses de la mateixa manera que les religioses? I quina gestió fan els estats de la religió musulmana?

Les respostes a aquestes qüestions es troben en els tres capítols que integren l'obra. En el primer s'exposen les principals teories que expliquen les identificacions identitàries en antropologia social i s'exemplifiquen amb el cas de la conformació a Europa d'una minoria religiosa al voltant de l'Islam. La conformació de les identitats nacionals, les reivindicacions multiculturalistes, els sistemes democràtics i la construcció política de la Unió Europea són temes també desenvolupats en aquest primer capítol.

En el segon capítol, la presentació de les polítiques de gestió de la diversitat religiosa, ètnica i cultural als sis països seleccionats posa de manifest que en tots, menys en Alemanya, es percep clarament una continuïtat respecte a les polítiques

aplicades durant el seu passat colonial. Aquest anàlisi també mostra un fort contrast entre la falta de reconeixement jurídic i polític de la diversitat religiosa, sobretot de la religió musulmana, i la gestió de la diversitat ètnica i cultural. Segons Aixelà hem de reconèixer diferències en la gestió d'aquestes diversitats ja que mentre França, Espanya i, més recentment, els Països Baixos tenen polítiques clarament assimilacionistes, Gran Bretanya proposa un model multiculturalista, Portugal aposta pel mestissatge cultural, i Alemanya impulsa una política ètnicista.

En el darrer capítol s'assenyalen les problemàtiques que haurien de ser considerades en les polítiques públiques per tal t'afavorir la convivència i evitar conflictes atribuïts a diferències culturals, ètniques o religioses. Aixelà apunta com a elements importants a tenir en compte: la construcció històrica i jerarquitzadora d'altri, les fórmules d'empoderament de les minories, l'adopció de mecanismes de prevenció de conflictes per part dels Estats i el paper de la integració, tant local com transnacional, de la diversitat. Finalment, per arribar a un major consens social, la consideració d'aquests aspectes clau, hauria de venir acompanyada de la promoció d'una memòria comuna i una ciutadania compartida. Només d'aquesta manera serà possible pensar en una humanitat compartida (Stolcke 1995, 1997) i no en un món marcat per formes de dominació (racisme, masclisme, classisme i d'altres).

A manera de conclusió, Aixelà apel·la a la "unió en la diversitat", no com a discurs retòric, sinó com a un camí vers les ciutadanes compartides. Per tal de fer-ho, per una banda proposa que la Unió Europea adopti mesures polítiques destinades a visibilitzar i empoderar les minories històriques europees per frenar els moviments independentistes. Per una altra, davant l'augment de les minories conformades per la migració, veu necessari un pacte social -fet amb diplomàcia i transparència- per afavorir-ne la representativitat.

Aquest llibre, publicat en anglès el 2018¹, ha estat escrit des de Barcelona durant un moment de gran crisi política i democràtica a l'Estat espanyol. Sense tenir en compte aquest context és difícil entendre l'espai que ocupa el cas català en l'anàlisi. Com la mateixa autora fa explícit en el preàmbul, el llibre ha estat escrit per una catalana commoguda pels esdeveniments recents, preocupada pels límits constitucionals espanyols i atenta a la judicialització del conflicte. Totes aquestes circumstàncies converteixen aquest text -amb alguns dels articles d'aquest número-, en un dels primers a aproximar-se a l'estudi del procés independentista des de l'antropologia feta a Catalunya.

La construcció de les identitats nacionals i el repte que suposa el respecte de les diferències ètniques, religioses o culturals del passat i del present, encara són temes que mereixen ser explorats per la nostra disciplina. Necessitem donar continuïtat a treballs que, com els de l'Anne-Marie Thiesse (1999), han partit de la construcció històrica i dinàmica de les identitats nacionals a Europa tenint en compte els processos d'identificació amb els avantpassats (mites, llengua nacional, folklore i cultura de masses) i l'expansió de l'educació nacional. Quin paper juguen els imaginaris i les escoles en la conformació i manteniment de les fronteres ètniques?

També ens falta entendre fins a quin punt la realitat de les minories històriques (*p.e.* catalans) o les minories d'origen migrant (*p.e.* musulmans) són comparables i homogènies. En el context europeu té sentit pensar la diferència a partir de categories relacionades amb la idea d'autoctonia i indigeneïtat (Gausset, Kenrick i Gibb 2011)?

¹ Aixalà-Cabré, Y. (2018) *The Management of Religious, Ethnic and Cultural Diversity in Europe in the 21st Century. The variety of National Approaches*. N.Y. Lewinston: Edwin Mellen Press.

En darrer lloc ens convé pensar sobre el què podem aportar els antropòlegs als debats polítics actuals. En aquest sentit l'últim llibre de Didier Fassin, al igual que el concepte d'humanitat compartida que Aixelà pren de Stolcke, ens ajuda a prendre consciència sobre el nostre rol. Pensar la diferencia en la unitat ens permet reflexionar ètica i moralment sobre les maneres de viure i tractar les vides humanes (Fassin 2018). Al tenir en compte els efectes de les polítiques sobre la vida humana ens topem amb la desigualtat. En una mateixa societat ni totes les vides són tractades de la mateixa manera, ni totes tenen el mateix valor (Fassin 2018: 110). I si parlem de vida, també hem de parlar de mort. Tal i com ens recorda Fassin, la mort pot ser física o social. En societats com la nostra la detenció representa una forma normalitzada de mort social. La presó significa la pèrdua de la identitat, els drets i la posició del detingut (Fassin 2018: 137).

L'antropologia social, ens ho ha mostrat el llibre de Yolanda Aixelà, continua tenint un gran potencial per pensar la gestió de la diversitat i proposar models socials sostenibles que propiciïn inclusió i convivència.

Referències citades:

GAUSSET, Q., J. KENRICK Y R. GIBB (2011) "Indigeneity and autochtony: a couple of false twins?", *Social Anthropology*, 19 (2):135-142.

FASSIN, D. (2018) *La vie. Mode d'emploi critique*. Paris: Seuil.

STOLCKE, V. (1995) "Talking Culture: New Boundaries, New Rhetorics of Exclusion in Europe", *Current Anthropology*, 36 (1), pp. 1-24.

STOLCKE, V. (1997) "The 'Nature' of Nationality", en Bader (ed.) *Citizenship and exclusion*. Londres: Macmillan Press, pp. 61-80.

THIESSE, A-M. (1999) *La création des identités nationales*. Paris: Éditions du Seuil.

© Copyright Mònica Martínez Mauri, 2019

© Copyright *Quaderns-e de l'ICA*, 2019

Fitxa bibliogràfica:

MARTINEZ MAURI, Mònica "Resseña del llibre 'La gestión de la diversidad religiosa, étnica y cultural en Europa en el siglo XXI' de Yolanda Aixelà-Cabré", *Quaderns-e de l'Institut Català d'Antropologia*, 23(2), Barcelona: ICA, pp 144-146 [ISSN 1696-8298]."

